

TALABALARDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISH USULLARI VA XUSUSIYATLARI

Ayosova Zarina Qurbonovna

Buxoro Innovatsiyalar Universiteti Magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12682507>

Annotatsiya. Ushbu maqolada talaba yoshlarning kreativ fikrlash qobiliyatini oshirishning samaralari va kelajak hayotga beradigan foydalari haqida, shuning bilan bir qatorda kreativ pedagoglar sifatli ta'limning kafolati ekanligi haqida batafsil ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Kreativlik, kompetentlik, talabalarda kreativlik.

PEDAGOGICAL MECHANISMS OF ELIMINATING THE PROBLEMS OF SOCIALIZATION IN CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE

Abstract. This article provides detailed information about the benefits of increasing the creative thinking skills of young students and their future life, as well as the fact that creative pedagogues are a guarantee of quality education.

Key words: Creativity, competence, creativity in students.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ УСТРАНЕНИЯ ПРОБЛЕМ СОЦИАЛИЗАЦИИ У ДЕТЕЙ, ЛИШЕННЫХ РОДИТЕЛЬСКОЙ ПОМОЩИ

Аннотация. В данной статье представлена подробная информация о пользе повышения навыков творческого мышления юных школьников и их дальнейшей жизни, а также о том, что креативные педагоги являются залогом качественного образования.

Ключевые слова: Креативность, компетентность, креативность студентов.

KIRISH

Ma'lumki, talabalarda bilim, ko'nikma va malakalarni hosil bo'lishida mazmundor, mantiqiy fikrlashishida ulardagi ijodkorlik xususiyatlarini shakllantirishning psixologik jihatlarini ilmiy jihatdan to'g'ri tadqiq qilish jarayoni talabalar va uning intellekti, ijodiy potentsiallari, ijodiy resurslarini o'quv faoliyatiga safarbar qilish uchun zarur bo'lgan ilmiy-amaliy tadbirlar ko'lamini ishlab chiqish imkonini beradi.

Tegishli ilmiy adabiyotlar tahlili (bu haqida I bobda batafsil bayon etilgan) va biz tomonizdan masalaga daxldor tadqiqotlarni kuzatishlarimizga asoslangan ilmiy-tadqiqiy mulohazalar bugungi kunda uzluksiz talimning barcha bosqichlarida tahsil olayotgan talabalarda ijodiy faollik xususiyatini shakllanish jarayonini o'rganishni va tadqiq qilishni taqozo qilmoqda.

Buning uchun esa, dastavval, ijodiy faollik xususiyatlarini shakllantirishdagi uning psixologik jihatlarini va psixologik omillar va mezonlar va tarkibiy sifatlar ko'lamini belgilash va ularning har birini chuqur o'rganish lozim bo'ladi.

Talabalarda ijodiy faollikning rivojlanish mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlashda birinchi navbatda uning o'ziga xos sifatlarini o'rganishimiz va ularning ichida aynan talabalik yoshida ustuvorlik qiladigan sifatlarini aniqlab olishimiz, keyinchalik mazkur sifatni yanada rivojlantirish va shakllantirish imkonini beradi.

Biz tomonizdan masalaga daxldor adabiyotlar taxlil talabalarda ijodiy faollik xususiyatlarini quyidagicha tarkibiy sifatlarini mavjud ekanligini ko'rsatdi. Jumladan,

yangi narsani kashf etishga qaratilgan izlanish, axborotni qayta ishlash va o'zgartirish jarayoni;

intellektual faollik va faoliyatning qo'shimcha mahsulotlariga nisbatan sezgirlik, fikrning chuqurligi, muammoni ko'rish qobiliyati, hayratda qolish;

bilish qobiliyati, nostandart vaziyatlarda yechim topish qobiliyati, yangi narsalarni kashf etishga e'tibor berish, o'z tajribasini chuqur anglash qobiliyati;

semantik moslashuvchanlik - ob'ektning asosiy xususiyatini aniqlash va undan foydalanishning yangi usulini taklif qilish qobiliyati;

obrazli moslashuvchan moslashuvchanlik - rag'batlantirish shaklini unda yangi xususiyatlar va foydalanish imkoniyatlarini ko'radigan tarzda o'zgartirish qobiliyati;

semantik spontan moslashuvchanlik - maxsus vaziyatda turli xil g'oyalarni ishlab chiqarish qobiliyati;

muammolarni aniqlash qobiliyati, ko'p sonli g'oyalarni yaratish qobiliyati, o'ziga xoslik - stimullarga nostandart javob berish qobiliyati;

tafsilotlarni qo'shish orqali ob'ektni takomillashtirish qobiliyati;

kreativlik kognitiv (umumiy aqliy qobiliyatlar) va motivatsion komponentlar bilan ifodalangan intellektual faoliyatdir, ichki motivatsiya ustunligi, muammolarni shakllantirish va hal qilishda ifodalangan tadqiqot kreativ faoliyati;

original yechimlarga erishish qobiliyati, qarorni bashorat qilish qobiliyati,

yuqori estetik, axloqiy, intellektual baholarni ta'minlaydigan ideal standartlarni yaratish qobiliyati, intuitivlik, aqliy faoliyatning barqarorligi, aqliy faoliyatni anglash;

fikrlashning mustaqilligi, yordamga sezgirlik, oqilona tavakkal qilish qobiliyati, to'siqlarni yengib o'tishga tayyorlik, noaniqlikka chidamlilik, boshqalarning fikriga qarshi turish istagi;

aqliy sintezning so'nggi bosqichida stereotipli birlashmalar doirasidan chiqib ketish, keng semantik maydon bilan ishlash qobiliyati;

aks ettirish, o'zgartirish va qayta tashkil etish usullariga egalik qilish qobiliyati;

faoliyatga ijodiy yondashish va yangilik yaratish, qoidalarga e'tibor bermaslik, hukmda mustaqillik, nozik xazil tuyg'usi, tartibga e'tibor bermaslik;

yorqin temperament, fikr ravonligi - muayyan vaqt birligida vujudga keladigan g'oyalar soni, g'oyalarni yuzaga keltiradigan qulaylik;

fikrning moslashuvchanligi - bir fikrdan boshqasiga o'tish qobiliyati, o'ziga xoslik - umumiy qabul qilingan stereotiplardan farq qiladigan g'oyalarni ishlab chiqish qobiliyati, stimullarga nostandart tarzda javob berish qobiliyati;

qiziquvchanlik - muammolarga, atrofdagi vaziyatlarga sezgirlik, retseptivlik - g'ayrioddiy tafsilotlarga, karama-karshiliklarga va noaniqliklarga sezgirlik, bir fikrdan boshqasiga tez o'tishga tayyorlik;

gipotezani ishlab chiqish qobiliyati – mustaqil fikr, keyinchalik uni sinchkovlik bilan tekshirish xususiyati;

qoniqish - kreativlik natijasi - reaksiyalarning stimullardan mantiqiy mustaqilligi, muammolarni xal qilish, tahlil qilish va sintez qilish qobiliyati.

bu insonning g'oyalarni ishlab chikarish, yangi va odatiy bo'lmagan narsalarni yaratish qobiliyatidir.

ixtirochilik, bu muayyan tanqidiy vaziyatlarda qobiliyati va umidsiz bo‘lib ko‘rinadigan oddiy bo‘shliqni yordamida xatto vaziyatni to‘g‘irlash va kerakli natijaga erishishga imkon beradigan, muammolarni xal qilishda jasorat, ya‘ni muvaffakiyatsiz bo‘lish xavfini cheklaydigan yoki boshqalarning salbiy baxosini oladigan, muxrlanmagan yondoshuv bilan muammoni xal qilish xususiyatidir;

kreativlik inson xayotining normasidir, kreativlik o‘ziga xos g‘oyalarni shakllantirish, muammoli muammolarni hal qilishning g‘ayritabiiy usullarini topish qobiliyati; mazmunli va yangi narsaga erishish;

fikr jasorati, tavakkal qilish, xayolning rivojlanganligi, muammoni ko‘rish, fikrlash qobiliyati, qarama-qarshilikni topish qobiliyati, bilim va tajribani yangi vaziyatga o‘tkazish qobiliyati, mustaqillik, muqobil fikrlash, fikrlashning moslashuvchanligi, o‘zini o‘zi boshqarish qobiliyati.

Tadqiqotchi Ye.V. Xlistova o‘zining tadqiqotlarida ijodiy faollikni quyidagicha xususiyatlarini aniqlashga muvassar bo‘ladi, ular quyidagilar, “bolaligida ham ma‘lum bir bilim sohasiga yo‘naltirilgan qiziqishning paydo bo‘lishi”, “yuqori ish qobiliyati”, “kreativlikni ruhiy motivatsiya”, “qarshilik”, “qaysarlik” va “mehnatga ishtiyoq” kabilar .

Tadqiqotchi A.L.Yujaninova esa talabalarni ijodiy faolligining asosiy sifatlaridan deb, “o‘ziga xoslikka intilish”, “yangisini o‘rganish”, “oddiyni inkor etish”, shuningdek, “yuqori darajadagi bilim”, “hodisalarni tahlil qilish”, “ularni taqqoslash”, “muayyan ishda qat‘iy qiziqish”, “nazariy va amaliy bilimlarni nisbatan tez va oson o‘zlashtirish”, “ishda mustaqillik” kabi sifatlarni sanab o‘tadi.

Ba‘zi tadqiqotchilar ijodiy faollikning o‘ziga xos xususiyatlarini ajratib ko‘rsatishadi, ular idrok etilayotgan yaxlitlik, tushunchalarni yaqinlashtirish, ehtiyotkorlik (mantiqiy, tanqidiy fikrlash), nutq faolligi, tavakkalchilik, ma‘lumotni qayta ishlash, sezgirlik va ongli ravishda qayta ishlash uchun qulaylik va boshqalar.

Ko‘plab tadqiqotlar talabalar ijodiy faolligini - muayyan turdagi, o‘quv va kreativ faoliyat talabalariga muvofiqlik darajasini tavsiflaydigan va ushbu faoliyatning samaradorligini belgilaydigan xususiyatlar va belgilarning sintezi ekanligini ham ko‘rsatmoqda.

Gumanistik yo‘nalish namoyondasi A.Maslou ijodiy faollikning quyidagicha eng yuqori ehtiyojlarini hisobga oladi. Jumladan, “qiziquvchanlik”, “atrof-muhitni tushunish zaruriyati”, “go‘zallikka estetik ehtiyoj”, “simmetriya”, “tartib va soddalik” kabilar. Tadqiqotchi yuqoridagi elementlar ijodiy faollikka kafolat bermaydi deb hisoblaydi. Ularga erishish uchun deb takidlaydi tadqiqotchi, fikrlash mexanizmini, ya‘ni kerakli istak va irodani, zarur "motivatsion asosni" ishga tushiradigan vosita kerak.

Psixologiya fanida ijodiy faollikni quyidagi ko‘rsatkichlari ajratib ko‘rsatiladi:

1. Motivatsiya - kreativ faollik va shaxsga yo‘naltirilganlik.
2. Intellektual va mantiqiy qobiliyat - (tahlil qilish, mavhumlashtirish, umumiy xususiyat va turlar farqini aniqlash, xulosa chiqarish, isbotlash qobiliyati).
3. Intellektual-evristik, sezgi qobiliyatlari (gipotezani ilgari surish qobiliyati, tasavvur qilish qobiliyati, vazifaning tarkibiy qismlari o‘rtasida yangi aloqalarni o‘rnatish, qarama-qarshilik va muammolarni ko‘rish, bilim, ko‘nikmalarni yangi vaziyatga o‘tkazish qobiliyati, tanqidiy fikrlash)

4. Shaxsning dunyoqarash xususiyatlari.
5. Muvaffaqiyatli o'quv va kreativ faoliyatni ajratib turadigan axloqiy fazilatlar.
6. Estetik fazilatlar.
7. Kommunikativ va kreativ qobiliyat.
8. Ta'lim va kreativ faoliyati orqali insonning o'zini o'zi boshqarish qobiliyati.

Tadqiqot vazifalari yuzasidan izlanishlarimiz talabalar ijodiy faollikdagi quyidagicha sifatlarni namayon bo'lishini ko'rsatdi:

1. Tahlil qilish qobiliyati. Tahlilni baholash mezonlari to'g'riligi, to'liqligi, chuqurligi.
2. Umumiydan asosiyini ajratib ko'rsatish va ahamiyatsiz (mavhum) narsadan voz kechish qobiliyati. Baholash mezoni - izchillik, to'g'rilik, mulohazalar va xulosalarning chuqurligi.
3. Hodisalarni, jarayonlarni, mantiqiy bog'liq, fikrlarni to'liq va to'g'ri ifoda eta olish qobiliyati. Ushbu mahoratni baholash mezoni to'liqlik, chuqurlik, mantiq.
4. Obyektning to'g'ri ta'rifini shakllantirish, umumiy belgilar va turlarning farqlarini aniqlash qobiliyati.
5. Tushuntirish qobiliyati, bu masala, muammo, uni hal qilish usulining mohiyatini oqilona izohlash va ochib berishning intellektual va mantiqiy qobiliyatidan dalolat beradi. Baholash mezoni - to'liqlik, asoslangan mulohazalar.
6. Isbotlash, asoslash qobiliyati.

Talabalarning intellektual-evristik qobiliyatiga quyidagilar kiradi:

1. Fikrlarni ishlab chiqish, cheklangan ma'lumot sharoitida insonning intellektual va evristik xususiyatlarini tavsiflovchi gipotezalarni ilgari surish, kreativ muammolarning yechimini bashorat qilish, intellektual jihatdan oldindan o'ylash va ularni yechish uchun o'ziga xos yondashuvlar, strategiyalar, usullarni taklif qilish qobiliyati. Gipotezalar soni, ularning o'ziga xosligi, yangiligi, kreativ muammoni hal qilish samaradorligi mezon hisoblanadi.
2. Tasavvur qilish qobiliyati. Bu rasm va tushunchalarni yaratish. Baholash mezoni - bu tasvirlarning yorqinligi va o'ziga xosligi, yangilik va xayolotning ahamiyati.
3. Xotiraning assotsiativligi, vazifa tarkibiy qismlari o'rtasida, ayniqsa o'xshash va noma'lum bo'lgan yangi aloqalarni namoyish etish va ongda o'rnatish qobiliyati. Baholash mezoni - bu uyushmalar soni, ularning o'ziga xosligi, yangiligi, muammoni hal qilish samaradorligi.
4. Qarama-qarshiliklar va muammolarni ko'rish qobiliyati. Baholash mezoni - bu aniqlangan qarama-qarshiliklar soni, ularning yangiligi va o'ziga xosligi.
5. Bilim va ko'nikmalarni yangi vaziyatga o'tkazish qobiliyati fikrlash samaradorligini tavsiflaydi. Baholash mezoni transferning kengligi, kreativ muammolarni hal qilish uchun bilim va ko'nikmalarni berish samaradorligi darajasi bo'lishi mumkin.
6. Fikrlash inersiyasini yengish. Baholash mezoni - bu tafakkurni ijodiy vazifani fikrlashning yangi usuliga o'tkazish tezligi, yuzaga keladigan qarama-qarshiliklarni tahlil qilishda yangi yondashuvlar izlashda fikrlashning moslashuvchanligi.
7. Fikrlashning mustaqilligi, umuman qabul qilingan nuqtai nazarga amal qilmaslik qobiliyatini tavsiflaydi. Baholash mezoni moslashuvchanlik va tafakkurni inversiyasi.
8. Fikrlashning tanqidiyligi - bu mulohazalarni qadrlash qobiliyati, ijodiy faoliyat jarayoni va natijalarini to'g'ri baholash qobiliyati, o'zingizning xatolaringizni, ularning sabablari va muvaffaqiyatsizlik sabablarini topish qobiliyati. Baholash mezoni qiymatni baholash

mezonlarining ob'ektivligi, shuningdek, ularning xatolari va nosozliklari sabablarini aniqlash samaradorligi bo'lishi mumkin.

Yuqorida ta'kidlangan talabalar ijodiy faollik xususiyatlarining ko'rsatkichlari mavjud ijodiy faollik darajasini aniqlash va talabalar orasida rivojlanish uchun potensial imkoniyatlarni aniqlash vositasi ham hisoblanadi.

Ko'plab tadqiqotchilarning kuzatishlari talabalarda kreativ shaxs sifatleri muvaffaqiyatli shakllanishi ehtimolligini ko'rsatadi. Buning uchun talabalarga o'zlarini ijodda sinab ko'rish uchun maksimal imkoniyatlar berilishi kerak va oddiy ishlardan boshlash kerak deb ta'kidlanadi.

Kreativ faoliyat tajribasini, unga xos bo'lgan protseduralarni o'rganib, talabalar allaqachon o'rgangan fikrlash stereotiplarini o'zgartirish qobiliyatiga ega bo'ladilar, stereotiplardan voz kechishni o'rganadilar va ilgari olingan yoki yangi tarkibni anglashga yangi yondashuvlar quradilar.

Tadqiqotchi M.Mahmutov Oliy ta'lim holatini tahlil qilib, an'anaviy ta'limda barcha bilim, ko'nikmalar xotira va reproduktiv fikrlash qobiliyatini rivojlantiradigan reproduktiv assimilyatsiya orqali olinishini mumkinligini aniqladi. Reproductiv va kreativ fikrlash qobiliyatlari reproduktiv assimilyatsiya natijasidir. Shunday qilib, biz har qanday ijodiy faollikni asosini aniq bilim, ko'nikma deb ayta olamiz. Ushbu pozitsiya o'quv jarayonida kreativ rivojlanish muammosini hal qilish uchun zarurdir va mazkur aniqlangan jihat talabalarni kreativlik xususiyatlarini shakllantirishning psixologik jixati va omili bo'lib xizmat qiladi.

Talabalarning kreativlik xususiyatlari darajasi haqida, avvalambor ularning o'quv jarayonidagi va darsdan tashqari mashg'ulotlarda erishgan yutuqlari orqali xulosa qilishimiz mumkin. Ammo ijodiy faollikni o'z vaqtida aniqlash juda muhim, bu faqat kreativ muvaffaqiyat uchun imkoniyatdir. Talabalarni ijodiy faolligini muntazam ravishda o'rganish va rivojlantirish kerak, aks holda ularning ijodiy faollik qobiliyatlari asta-sekin yo'qolib boradi.

Chet el maktablarida talabalarning ijodiy faolligiga oid testlar keng qo'llaniladi. Jumladan, Torrensning kreativ fikrlash testlari, Gilfordning fikrlash qobiliyati testi, Jonsonning kreativ savolnomasi, Uilyamsning keng qamrovli diagnostika testi, Jozef, Renzulli va Robert Xartman ekspress testlari kabilardir.

Tadqiqotchi mualliflarning fikrlariga ko'ra mazkur testlardagi sinovning ijobiy rolini rad qilmasdan, ularning natijalari haqida shoshilinch xulosalardan qochish kerak. Sinovlarni o'tkazish sharti har doim kreativ xususiyat darajasi to'g'risidagi ob'ektiv xulosaga ta'sir qilmaydi. Shuni yodda tutish kerakki, testlar ijodiy faollik xususiyatlariga qaraganda bilim va ko'nikmalar shakllanishiga ko'proq ta'sir qiladi.

Tadqiqotchi D.B.Bogoyavlenskaya kreativlikni nafaqat ko'p funksiyali jarayon sifatida, balki butun tizimning rivojlanishi va izchil sifat darajasini belgilaydigan asosiy aloqani tanlashingiz mumkin bo'lgan ajralmas ob'ekt sifatida ko'rib chiqish kerakligini ta'kidladi. Muallif kreativ xususiyatlarni o'rganishda ikkita yetarli birlikni oladi – intellektual faoliyat va intellektual tashabbus, bu orqali intellektual faoliyatning davomini tushunadi.

Dj. Meyeraning ta'kidlashicha, intellektual qobiliyatning yuqori darajasi ijodiy faollikni amalga oshirishga kafolat bermaydi. Intellekt - bu ijodiy faollik uchun zarur bo'lgan shartdir, lekin, uning o'zi yetarli emas. Talabalarning ijodga moyilligi va qobiliyatini aniqlash va rivojlantirish uchun tizimli maqsadga yo'naltirilgan faoliyati zarur.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ijodiy faollikni rivojlantirish jarayoni kamida ikki bosqichdan iborat:

1) Umumiy hayotiy qobiliyat sifatida "boshlang'ich" ijodiy faollikni rivojlantirish, inson hayotining ma'lum bir sohasiga xos bo'lmagan. Nozik davr 3 yildan 5 yilgacha. Hozirgi vaqtda muhim kattalarga kreativ model sifatida tanqid qilish, ehtimol kreativlikni shakllantirishning asosiy mexanizmi hisoblanadi.

2) O'smirlilik va yoshlik (13 yoshdan 20 yoshgacha). Ushbu davrda "umumiy" kreativlik asosida "ixtisoslashgan" kreativlik: inson faoliyatining ma'lum bir sohasi bilan bog'liq bo'lgan, uni to'ldiruvchi va alternativ sifatida yaratish qobiliyati shakllanadi. O'smir o'zi uchun "yaratuvchining ideal modelini" belgilab beradi, u unga taqlid qilishni istaydi. Ikkinchi bosqich o'z imitatsion mahsulotlarini rad etish va oldingi idealga salbiy munosabat bilan yakunlanadi. Shaxs yo taqlid bosqichida abadiy qoladi yoki asl kreativlikka o'tadi.

Har qanday uslubiy tizimda bo'lgani kabi, beshta asosiy tarkibiy qismni ajratish kifoya qiladi: maqsad, mazmun, usul va texnikalar, tashkiliy shakllar va o'quv qo'llanmalari.

O'quv materialining mazmuni talabalarning kreativ rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan va kreativ deb nomlanadigan misollar va topshiriqlar to'plami, dastur, darsliklar va ijtimoiy tizim tomonidan taqdim etilgan nazariy material va mashqlar tizimidan iborat. Kreativ vazifa yangi deb nomlanadi yoki ozgina darajada jiddiy aqliy qiyinchiliklarga, maxsus qidirishga va uni hal qilishning yangi usulini izlashga olib keladigan yangilik mavjud.

Tadqiqotchi Ye.N. Knyazevaning fikriga ko'ra, ta'lim jarayonida talabalar bilan olib boriladigan "tadqiqot usuli" ulardagi kreativ faoliyatni shakllanishiga xizmat qiladigan asosiy usullardan biri hisoblanadi. Xususan, tadqiqotchi mazkur jarayonni quyidagicha ifodalaydi: Biz uni asosiy deb ataganimizda, biz uni ijtimoiy zarur darajadagi kreativ faoliyat tajribasini o'zlashtirish uchun boshqalar bilan almashtirishning mumkin emasligini anglatadi. Tadqiqot usulini tavsiflab, muallif shuni ko'rsatadiki, hatto uning oddiy variantlari bo'lsa ham, talaba muammoni hal qilish uchun yaxlit yechim topishga, ya'ni ishning barcha bosqichlarini mustaqil izlashga tayyor bo'ladi va mazkur jarayon ulardagi kreativlik xususiyatlarini shakllanishiga xizmat qiladi deb ta'kidlaydi.

Tadqiqotchi N.V. Kozlovskaya ta'kidlaganidek, "har qanday yangi va murakkab tarkibni bosqichma-bosqich assimilyatsiya qilish qonuniga ko'ra, kreativ faoliyat tajribasini faqat elementar va operatsion tarzda o'rganish mumkin. Muallif fikricha, bunday elementlarga asoslangan assimilyatsiya asosan evristik suhbat orqali ta'minlanadi .

Tadqiqotchi Z.I. Kalmikova tomonidan ilgari surilgan talabalarda kreativlik xususiyatlarini rivojlanishni o'rganish tamoyillaridan biri aqliy faoliyatning "algoritmik" va "evristik" texnikasini muntazam ravishda rivojlantirish zarurligini ta'kidlashdan iborat hisoblanadi. Bunda talabalar 2-3 ta muammoni, misollarni yechish orqali qoida, algoritm yoki evristik yechim sxemasini jamoaviy izlashni tashkil etish kifoya .

Tadqiqotchi V.I.Andreev talabalarni kreativ faoliyatning evristik uslublarini tadqiq qiladi va mazkur jarayonni quyidagicha izohlaydi. O'qituvchi faoliyati (o'quv uslublari) va talabalar faoliyati (o'quv uslublari) uchun evristik qoidalar tizimi, talabalarga kreativ muammolarni hal qilish uchun intuitiv protseduralarni ishlab chiqish maqsadida pedagogning o'quv faoliyatini

to'g'ri tashkilashtirishi va uni boshqaruvchanligi va o'zini o'zi boshqarish qonunlari va tamoyillarini hisobga olgan holda ishlab chiqilganligi muhim hisoblanadi.

Kreativ fikrlashni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri bu evristik vazifalardir.

Bunday vazifalar maqsadga erishish uchun aniq yo'lni "kashf etish" (ishlab chiqish), uni aniq tasvirlashni talab qiladi. Evristik vazifalar talabalarni kreativ izlanish faoliyatiga jalb qiladi, ko'plab umumiy intellektual qobiliyatlarning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Evristik muammolarni hal qilish talabalaridagi algoritmlar bilan ishlash qobiliyatini talab qiladi, ya'ni har qanday maqsadga erishish uchun harakatlar ketma-ketligini rejalashtirish, shuningdek, javoblar raqam yoki bayon emas, balki harakatlar ketma-ketligining tavsifi bo'lgan muammolarning keng sinfini hal qilish orqili ro'y berish mumkinligi ilmiy asoslanadi.

Muammoga kreativ yondoshish bilan muayyan vaziyatning yangi xususiyatlarini aniqlash mumkin bo'ladi. Bu, yechim analoglari bo'lmagan nostandart ishlarni bajarishda ayniqsa muhimdir. Bunday vazifalarda muammoning o'zi har doim ham aniqlanmagan va shuning uchun aniqlanishi kerak hisoblanadi. Shuning uchun pedagoglardan muammoli vaziyatni yaratish qobiliyati talab qilinadi, bunda muammoni va maqbul yechim mezonlarini ajratib ko'rsatish muhim hisoblanadi.

Izlanishlarimiz shuni ko'rsatadiki, talabalar uchun tashkil etilgan kreativ ta'lim usullari ulardagi nostandart vazifalarning bajarishlari ulardagi har xil turlari kreativlikni rivojlantirishga yordam beradi. Jumladan, " mantiqiy tarkib", "kombinatorial vazifalar", "tadqiqot elementlari bilan", "tezkor intellekt" kabi kreativlikning o'ziga xos komponentlarini rivojlaniga olib keladi.

Ammo bunday vazifalarni juda kam sonli talabalar maxsus tayyorgarliksiz hal qila oladilar.

Shuning uchun avval talabalarga ularni mantiqiy tahlil qilish va yechimlarni izlash uchun maxsus texnikalarni namoyish etish lozim.

Talabalar ijodiy faolligini shakllantirish muammosi hozir, haqli ravishda, asr muammosi deb hisoblanadi. Sababi ko'plab tadqiqotlar ijodiy faollikning yaqqol namayon bo'lishi asosan o'smirlik yoshiga borib kuzatiladi, lekin aslida ijodiy faollikning kurtaklari ilk bolalik yoshidan boshlab shakllanishi mumkinligin ko'rsatmoqdi. Shuningdek ko'plab pedagoglar va psixologlar talabalarining kreativlik xususiyatlarini aniqlashda sodda va murakaab analogiyalarga talabalarni yakuniy javoblariga aqarab tashxis qo'yishgan.

Mazkur masala, ya'ni talabalarda ijodiy faollikni shakllantirishda amalga oshirilgan chora-tadbirlar jumladan, o'qitish nazariyasi va amaliyotiga talabalarining ijodiy faolligini rivojlanishiga yordam beradigan zarur uslublar, metodlar va o'quv qo'llanmalarini kiritishga yordam berdi.

Ijodiy faollikni shakllantirishda ta'lim tizimi muhim o'rin tutadi. Oliy ta'lim o'quv jarayonida imkon qadar talabalar ijodiy faolligini erta aniqlash va uni shakllanish va rivojlanish jihatlari aniqlab, mazkur tajribani barcha talabalar faoliyatiga tatbiq etish eng dolzarb masalarimizdan biri hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, talabalarda bunday fazilatlarini shakllantirish uchun har bir pedagog, har bir ota-ona ijodiy faollikni mohiyati, tarkibiy sifatleri, uning mezonlari, ko'rsatkichlari, u haqidagi zamonaviy tadqiqotlar, ijodiy faollik darajalarini aniqlashga qaratilgan tashxis metodlari va uni shakllantiruvchi xususiyatga ega bo'lgan keyslar, texnologiyalar va treninglarni va uning o'ziga xos psixologik modelini bilish juda muhim hisoblandi.

Mazkur jihatlarga aniqlik kiritish ya'ni aynan talabalarda ijodiy faollikni shakllanganlik darajalarini aniqlash va uni rivojlantirishga qaratilgan psixologik metodlar va empirik tajribalar keyingi paragraf va boblarimizda alohida taqdim etiladi.

REFERENCES

1. Abdullaeva Sh.X. Pedagog professional kompetentligini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari. Psixol.f.d. dissertatsiyasi avtoreferati. - T.: 2019 y. - B. 36-49.
2. G'oziev E.G'. Faoliyat va xulq-atvor motivatsiyasi. - T.: "Universitet", 2003, - 124 b. G'oziev E.G'. Usmonova Sh. Intellekt psixologiyasi. - T.: ToshDU, Universitet, 1996, - 48 b.
3. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. - T.: O'zbekiston, 1999. - 30 b.
4. Danilov M.A. i dr. Didaktika / B.P. Yesipov, M.A. Danilov, M.N. Skatkin, E.I. Monoszon, S.M. Shabalov; pod red. B.P. Yesipova. - M.: Izd-vo Akad. ped. nauk, 2008, s. 503-516.
5. Jabborov A.M. Pedagogik texnologiyaning etnik asoslari. - T.: "Zarqalam", 2006. - 48 b.
6. Ibragimova G.N.. Interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari asosida talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish. P.f.f.d (phd) dissertatsiyasi avtoreferati . - T.: 2017 y. - B. 34-38.
7. Karimova V.M. Yangi turdagi ta'lim muassasalaridagi talabalarni mustaqil fikrlashga o'rgatishning psixologik muammolari. //Yangi turdagi o'rta-maxsus o'quv yurtlarida ta'lim-tarbiyaning samaradorligini oshirishning psixologik muammolari. - T.: 1998, - B. 10-13.
8. Qodirov B.R., Qodirov K.B. Kasbiy tashxis metodikalari to'plami
9. //Amaliyotchi psixologlar uchun metodik qo'llanma. - T.: O'zMU, 2003, - 94 b.
10. Musaev O.Q. Kompetensiyaviy yondashuv asosida pedagogik qobiliyatlar kompleksini takomillashtirish (oliy ta'lim muassasasi o'qituvchilari misolida). P.f.f.d (phd) dissertatsiyasi avtoreferati. Samarqand. 2019 y. - B. 28-42.
11. Melibaeva R.N. Talabalar tafakkurini rivojlantirishning psixologik mexanizmlari. P.f.f.d. diss avtoreferat. - T.: 2018 y. - B. 30-46